

לפרשת תרומה – תשע"ז

שלושת ממדי התרומה

הרב יחזקאל פרנקל

'דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה, מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוֹ, תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמַתִּי'

בפסוק שפותח את הפרשה מבוטאים בקשר לנושא תרומה שלושה ביטויים שונים שמהווים שלוש קומות של יחס בין ישראל לקדוש ברוך הוא, ושלושתם בונים יחד קומה שלמה: תרומה, לקיחה וציווי.

התרומה שנותנים בני ישראל למשכן מסמלת מהפך נפשי, וליתר דיוק, אישיותי-לאומי, שלראשונה ניכר בעם ישראל מאז יצא ממצרים – היכולת לתת, להיות שותף. זהו מהפך, מפני שתחילת הסיפור ההיסטורי שלנו הייתה חד-צדדית: 'ביד חזקה ובזרוע נטויה' – בעל כורחנו. עשרת המכות וקריעת ים סוף מוסיפים אף הם את פעולתם להדמים את היכולות האנושיות אל מול הנפלאות שראו עינינו, כל שכן התגלות ה' על הר סיני לקול השופר ההולך וחזק, 'חושך ענן וערפל', כשאנו בתחתית ההר שנכפה על ראשינו. אכן, כדי לבא לקחת אותנו לו לעם הייתה נצרכת מידה רבה של יראה בבסיס הנתונים הלאומי שלנו, אלא שלמצב הנפש של היראה צמוד ת'ג מחיר' משלה: 'חסרון יש ביראה מצד החיצוני שלה שהיא... עושקת מן האדם את תכונת גבורתו... ובזה מונעת היראה... את שכלולו של העולם ואת שלימות צורתו של האדם' - הרב קוק זצ"ל, אורות הקודש חלק ד' ע' תכ"א.

כיון שכן, חובה להוציא את העם למקום המשלים את היראה, למידת האהבה, ואין כמו נתינה ותרומה על מנת לבסס מידה זו בנפש.

ניתן לומר שהבקשה לתרומה הינה רק מקפצה לייעוד הבא של עם ישראל: מעם עבדים לממלכת כהנים, מבחינת 'עבד' לבחינת 'בן', מעבודה מיראה לעבודה מאהבה, מפחד ואימה לבחירה ושותפות.

שותפות זו משקפת מקום אחר, אולי עתידי, של עם ישראל, מקום מלא הערכה עצמית, אחריות ובגרות כפי שבא לידי ביטוי בדרשת הזהר: '...ולאמר לציון עמי אתה' - אל תקרי עמי, אלא עמי, אנת בשותפו עמי'. (תיקוני זהר דף קיח/א)

המימד הבא – לקיחה של קדושה

על המילים 'ויקחו לי תרומה' דרשו חז"ל כפשטות המקרא: 'ויקחו לי – אותי!' מאירים חז"ל שהמלה 'לי' רומזת לענין גבוה: 'אמר הקב"ה לישראל מכרתי לכם תורת, כביכול נמכרתי עמה, שנאמר: 'ויקחו לי תרומה'. משל למלך שהיתה לו בת יחידה. בא אחד מן המלכים ונטלה. ביקש לילך לארצו וליטול לאשתו, אמר לו: בתי שנתתי לך יחידית היא. לפרוש ממנה איני יכול. לומר לך אל תטלה איני יכול לפי שהיא אשתך. אלא זו טובה עשה לי: שכל מקום שאתה הולך קיטון אחד עשה לי, שאדור אצלכם, שאיני יכול להניח את בתי. כך אמר הקב"ה לישראל: נתתי לכם את התורה. לפרוש הימנה איני יכול. לומר לכם אל תטלוה איני יכול. אלא בכל מקום שאתם הולכים, בית אחד עשו לי שאדור בתוכו שנאמר: 'ועשו לי מקדש'.

שמות רבה פרשה ל"ג פסקה א'.

מימד חדש זה כמו בולע באיכותו את המימד הראשון. כאן, הנתינה של ישראל בעצם 'לוקחת' אליה מרחב גבוה, נבדל, אלוקי – את הקדושה.

והמימד האחרון – ציווי

תרומה, כמו גם לקיחת הקדושה, עשויים לשוות לנו דימוי של עבודה מרצון הפטורה מעול המצווה. אם אנו התורמים ואנו הלוקחים את התרומה, יש בכך נראות של בולטות אנושית. את מראה השווא הזה מתקנת המילה השלישית – 'תקחו' את התרומה. 'תקחו' - בלשון ציווי. כמו כל מצוות התורה, אין אנו יוזמים את פרטיהן אלא מצווים לעשותם, ורק על ידי כך אנו מתקדשים – 'אשר קדשנו: במצוותיו!' כמו שכתב על כך הנצי"ב בפירושו: 'עיקר פירוש 'ויקחו לי' – בעל כרחם. ישבו שמאין וגבאין ליקח מכל אחד כפי הראוי... וגם מי שינדב ויפריש כופין להביא'.

כך מתקבלת תמונה של מעבר מקומת המרתף של עבדות אל היכל הכניסה של ארמון היהדות, האהבה, וממנו הביאנו המלך חדריו להיות שותפים. ואילו במילה 'ויקחו' צרבה התורה בתודעתנו את הריחוק המגדל: אנו שותפים עם מלך! לא פחות! ועם כל השותפות והאהבה – עדין מלך הוא, מצווה ואנו עושים. אמנם 'בנים אתם', אבל אין לשכוח לפני מי: 'לה' אלוהיכם'